

Minnesanteckningar från sakråd med det civila samhället om tillämpningen av nytt demokrativillkor, 25 oktober 2019

Bakgrund

Den 25 oktober 2019 bjöd Kulturdepartementet in representanter från det civila samhället till ett sakråd för att inhämta synpunkter på det nya demokrativillkor för statsbidrag till det civila samhället som föreslås i betänkandet Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35). Sakrådet leddes av statssekreterare Helene Öberg.

Inledning

Statssekreterare Helene Öberg inledde sakrådet och presenterade kort bakgrunden till utredningen.

Helene Öberg berättade att Demokrativillkorsutredningen haft i uppdrag att se över demokrativillkoren i statsbidragsförordningar och tillämpningen av dessa villkor i syfte att säkerställa att allmänna medel endast går till verksamheter som är förenliga med samhällets grundläggande värderingar.

Helene Öberg betonade det civila samhällets centrala roll i demokratin och underströk vikten av att det finns tydliga spelregler i bidragsgivningen till civilsamhället. Hon berättade att det redan idag finns demokrativillkor i flera av statsbidragsförordningarna, men att de skiljer sig åt vilket skapar otydlighet. Införandet av ett enhetligt villkor är ett sätt att skapa långsiktighet och förutsägbarhet i bidragsadministrationen. Det underlättar myndigheternas tillämpning av villkoret och gör det enklare för organisationerna att förutse när ett bidrag kommer att beviljas och vad som kan leda till återkrav av bidraget.

Helene Öberg betonade även att regeringens ambition är att införandet av ett nytt demokrativillkor ska innebära så lite ökad administration som möjligt.

Synpunkter

Inför sakkrådet hade de inbjudna representanterna från det civila samhället ombetts att förbereda synpunkter på förslaget med utgångspunkt i två frågeställningar:

- Vilka konsekvenser ser ni av tillämpningen av det föreslagna demokrativillkoret avseende er verksamhet och administration?
- Vad ser ni för behov av stöd från det offentliga i tillämpningen av det föreslagna demokrativillkoret?

Övergripande synpunkter

Flera organisationer välkomnade utredningen och uttryckte att de var generellt positiva till utredningens förslag i sin helhet. Flera lyfte fram att ambitionen är bra och att förslagen kan hjälpa till att ge bidragen legitimitet och i stort stärka det civila samhället. Ett antal organisationer lyfte även en oro för hur demokrativillkoret i praktiken ska tillämpas. De ansåg att förslaget lämnar utrymme för godtyckliga tolkningar och inte tar tillräcklig hänsyn till det ideella arbetets förutsättningar.

Ansvarskedjan

Flera organisationer framförde att betänkandet inte i tillräcklig mån tydliggör hur långt ansvaret ska sträcka sig för bidragstagande organisationer, framförallt riks- och paraplyorganisationer. Det är en utmaning att ha full kännedom om vad som sker på regional eller lokal nivå. Därför är det viktigt att en prövning av om demokrativillkoret uppfyllts tar i beaktning den tid som organisationerna själva behöver för att utreda oegentligheter och agera. Utöver detta såg även vissa representanter ett behov av riskdelning från myndigheternas sida där myndigheterna visar att de kan ta viss del av ansvaret när organisationerna får bidrag för verksamhet där inte alla svar är givna på förhand.

Administrativa påfrestningar

Flera organisationer lyfte att tillämpningen av demokrativillkoret kan leda till en ökad administrativ belastning. Några representanter ställde sig frågande

till om utredningen fullt ut har tagit i beaktning hur det riskerar att drabba mindre organisationer. Det riktades även kritik mot utredningens förslag om att de ökade kostnader som följer av Demokrativillkorsutredningens förslag ska finansieras genom att medel tas från bidragen till det civila samhället. Organisationerna påpekade också att ett indraget statsbidrag kan innebära konkurs för många små organisationer.

Företrädare

Flera av organisationerna efterfrågade mer tydlighet i vem som kan betraktas som företrädare för en organisation och ansåg att skrivningarna i betänkandet lämnar för stort utrymme för tolkning. En representant menade att det blir problematiskt om företrädare på central nivå ska bära ansvar för enskilda medlemmars agerande och ansåg att fokus för uppdraget som företrädare bör vara att ansvara för organisationens idé snarare än att ansvara för medlemmarnas agerande.

Begränsade möjligheter till samverkan

Flera organisationer lyfte att utredningens förslag kan påverka möjligheten till samverkan mellan civilsamhällesorganisationer negativt. Om vissa samarbeten kan riskera organisationers statsbidrag skapas en beröringsskräck.

Civil olydnad

Angående civil olydnad och utomparlamentariskt arbete ansåg vissa organisationer att betänkandet inte berör frågan i tillräcklig utsträckning. De efterfrågade klarhet i vad begreppet civil olydnad innefattar och vilka former av civil olydnad som bryter mot demokrativillkoret.

Förslaget om överklaganderätten

Representanter från bidragsgivande organisationer uttryckte en oro för att betänkandets förslag om att beslut om avslag på en ansökan får överklagas om bidraget bedöms utgöra en civil rättighet ska leda till att de fastnar i förvaltningsrättsliga förfaranden. Bidragsgivande organisationer ser viss problematik med förslaget i och med att det öppnar upp för överklagan av alla bidrag. Därav framhöll vissa representanter att överklaganden i framtiden enbart bör omfatta organisationsstödet.

Utbildning och information

Organisationerna bedömde att införandet av ett nytt demokrativillkor ökar behovet av stöd till civilsamhället. Informationsinsatser, lättillgänglig skriftlig information och tillgång till utbildningar behöver ses över. Därtill påpekade organisationerna att det är av stor betydelse att även bidragshandläggarna får relevant utbildning.

Avslutningsvis konstaterade organisationerna att konsekvenser och behov varierar utifrån typ av organisation.

Avslutning

Helene Öberg tackade alla deltagare för deras synpunkter och informerade om att det går bra att kontakta Kulturdepartementet vid eventuella frågor eller övriga synpunkter på förslaget. Synpunkterna från sakrådet kommer att tas med i det fortsatta arbetet med beredningen av utredningens förslag.

Deltagande organisationer

Assyriska Riksförbundet

Diakonia

Frälsningsarmén

Funktionsrätt Sverige

Ibn Rushd Studieförbund

Ideell kulturallians

Riksidrottsförbundet

Riksorganisationen GAPF - Glöm aldrig Pela och Fadime

Sáminuorra

Studieförbunden

Svenska muslimer för fred och rättvisa

Sveriges Hembygdsförening

Sverok